

BRO**CULTUURHISTORISCH ADVIES****LOCATIE DEFENSIE-EILAND WOERDEN****Opdrachtgever**

Naam : BRO
 Contactpersoon : Gineke Schalken
 Adres : Postbus 4
 PC + plaats : 5280 AA Boxtel
 Tel. : 0411-850 400
 Mail :

Gemeente/bevoegd gezag

Naam : Gemeente Woerden
 Contactpersoon :
 Adres : Postbus 45
 PC + plaats : 3440 AA Woerden
 Tel. : 14 0348
 Mail : stadhuis@woerden.nl

Uitvoerend bureau

Naam : Cuijpers Advies/ Projectbureau Ruimtelijke Ontwikkeling b.v.
 Auteur : ir. J.J. Cuijpers
 Adres : Gouverneur Hultmanstraat 2
 PC + plaats : 5224 CJ 's-Hertogenbosch
 Tel. : 06 - 5146 1115
 Mail : info@posd.eu
 Website : www.posd.eu
 Projectnummer : 43002

Samenvatting

De locatie Defensie-eiland in Woerden wordt herontwikkeld tot een stedelijk centrumgebied. Het betreft een voormalig defensiecomplex met een industriële uitstraling. Het plan voor herontwikkeling is neergelegd in een bestemmingsplan. In en rond het plangebied komen diverse cultuurhistorische waarden voor. Het betreft waarden die wettelijk beschermd zijn (zogenaamde statuswaarden) en ook onbeschermden waarden. De statuswaarden omvatten:

- Een rijksmonument in de vorm van het grachten- en vestingcomplex dat het plangebied omsluit;
- Een gemeentelijk monument, namelijk de schoorsteen met aangrenzend gebouw (de waterrij).

De thans onbeschermden waarden omvatten een drietal industriële gebouwen in het gebied. Het bestemmingsplan bevat maatregelen om de statuswaarden en twee van de meest karakteristieke gebouwen in het plangebied te bewaren. Eén karakteristiek gebouw kan niet behouden blijven. Voorgesteld wordt om als mitigerende maatregel de aanwezige waarden gedegen te documenteren voorafgaand aan de afbraak.

Versietabel

versie	datum	Inhoud	status	validatie
1-1	16 12 2011	conceptrapport	concept	JC
1-2	04 01 2012	Enkele kleine correcties	definitief	JC

BRO

CULTUURHISTORISCH ADVIES

LOCATIE DEFENSIE-EILAND WOERDEN

Inhoud

1.	SAMENVATTING	3
2.	INLEIDING	4
2.1	Aanleiding	4
2.2	Doel	4
2.3	Leeswijzer	4
2.4	Werkwijze	4
3.	DE AANWEZIGE CULTUURHISTORISCHE WAARDEN	6
3.1	Statuswaarden	6
	3.1.1Rijksmonumenten.....	6
	3.1.2Gemeentelijke monumenten.....	6
	3.1.3Beschermd stads- en dorpsgezichten	6
	3.1.4Belvederegebied.....	7
3.2	Overige cultuurhistorische waarden	7
	3.2.1Overige karakteristieke bebouwing	7
	3.2.2Ensemblewaarden	8
4.	WAARDESTELLING REFERENTIESITUATIE	9
4.1	Eerdere waardenstellingen	9
	4.1.1Bouwhistorisch onderzoek	9
	4.1.2Provinciale waardenkaart	11
4.2	Actuele waardenstelling	
5.	EFFECTBEPALING	
5.1	Wijze van opname in het bestemmingsplan	
5.2	Effectbepaling	
5.3	Mitigerende maatregelen	
5.4	Conclusies	

BRO

CULTUURHISTORISCH ADVIES

LOCATIE DEFENSIE-EILAND WOERDEN

1. SAMENVATTING

De locatie Defensie-eiland in Woerden wordt herontwikkeld tot een stedelijk centrumgebied. Het betreft een voormalig defensiecomplex met een industriële uitstraling. Het plan voor herontwikkeling is neergelegd in een bestemmingsplan. In en rond het plangebied komen diverse cultuurhistorische waarden voor. Het betreft waarden die wettelijk beschermd zijn (zogenaamde statuswaarden) en ook onbeschermden waarden. De statuswaarden omvatten:

- Een rijksmonument in de vorm van het grachten- en vestingcomplex dat het plangebied omsluit;
- Een gemeentelijk monument, namelijk de schoorsteen met aangrenzend gebouw (de wasserij).

De thans onbeschermden waarden omvatten een drietal industriële gebouwen in het gebied. Het bestemmingsplan bevat maatregelen om de statuswaarden en twee van de meest karakteristieke gebouwen in het plangebied te bewaren. Eén karakteristiek gebouw kan niet behouden blijven. Voorgesteld wordt om als mitigerende maatregel de aanwezige waarden gedegen te documenteren voorafgaand aan de afbraak.

2. INLEIDING

2.1 Aanleiding

Het voormalige defensie-eiland aan de Wilhelminaweg 146 te Woerden zal worden herontwikkeld. Doel is om het voormalige militaire terrein te herontwikkelen tot een hoogwaardig deel van de binnenstad van Woerden met het hoofdaccent op wonen. In totaal worden maximaal 243 woningen en circa 400 - 800 m² aan culturele voorzieningen gerealiseerd.

Om de herontwikkeling en de sanering van het 'Defensie-eiland' te realiseren, is door de gemeente Woerden een aanbestedingsprocedure gevolgd. Deze procedure is winnend afgesloten door de combinatie van Blauwhoed en VORM Ontwikkeling. Deze partijen hebben 'De Wasserij CV' opgericht, de entiteit die het 'Defensie-eiland' gaat herontwikkelen.

Ten behoeve van de ruimtelijke procedure wordt een vormvrije m.e.r.-beoordeling opgesteld. De resultaten van dit cultuurhistorische advies worden als input gebruikt bij de m.e.r.-beoordeling.

2.2 Doel

Doel van dit onderzoek is het analyseren en beschrijven van het effect van de beoogde ontwikkeling, zoals die is vastgelegd in het bestemmingsplan, op de in het plangebied en de omgeving daarvan aanwezige cultuurhistorische waarden.

2.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 3 is een korte beschrijving opgenomen van de relevante cultuurhistorische waarden in en rond het plangebied. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen de statuswaarden (cultuurhistorische objecten en structuren die een wettelijke bescherming genieten) en overige waarden. In hoofdstuk 4 is een waardestelling van de in hoofdstuk 3 beschreven objecten en structuren opgenomen. Daarbij is enerzijds gebruik gemaakt van in de literatuur reeds verrichte waardestellingen en is anderzijds van de objecten waar onduidelijkheid over bestond, een nieuwe waarde gesteld, overigens mede op grond van de in de literatuur aanwezige gegevens. In hoofdstuk 5 tenslotte is nagegaan hoe de verschillende waarden opgenomen zijn in het bestemmingsplan en wat het effect van uitvoering van het bestemmingsplan zal hebben voor die waarden.

2.4 Werkwijze

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van bureauonderzoek en veldonderzoek. Het bureauonderzoek omvatte literatuuronderzoek, waarbij met name het reeds in 2001 uitgevoerde bouwhistorisch onderzoek van Van der Meule en andere openbare stukken zijn

onderzocht. Het veldonderzoek omvatte een korte inventarisatie ter plaatse of de in 2001 gestelde waarden nog aanwezig waren. Het omvatte geen bouwhistorisch onderzoek in de gebouwen zelf.

Bij het opstellen van de waardering is gebruik gemaakt van bestaande waarderingen en van de richtlijnen bouwhistorisch onderzoek van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Ook is de werkwijze van de publicatie “Handreiking Cultuurhistorie in m.e.r. en MKBA” van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en het Projectbureau Belvedere gevolgd.

3. DE AANWEZIGE CULTUURHISTORISCHE WAARDEN

In dit hoofdstuk worden de aanwezige cultuurhistorische waarden (buiten de archeologische waarden) zeer beknopt beschreven.

Voor beschrijvingen van de geschiedenis van het gebied en zijn omgeving wordt verwezen naar de archeologische rapportage¹. Voor beschrijvingen van de afzonderlijke gebouwen wordt verwezen naar het bouwhistorisch onderzoek².

3.1 Statuswaarden

3.1.1 Rijksmonumenten

De vestingwerken van Woerden zijn beschermd als rijksmonument (monumentnummer 039310). Het betreft de contouren van het eiland. Het overgrote deel van het plangebied is niet opgenomen op de monumentenlijst. Het omliggende water en de oevers zijn wel beschermd³.

3.1.2 Gemeentelijke monumenten

Het gebouw “de Wasserij” is in 2006 aangewezen als gemeentelijk monument. De Wasserij is gebouwd in het jaar 1916. Als monument is aangewezen het gebouw zelf (de was-, spoel- en sorteerinrichting uit 1916) en de bijbehorende schoorsteen uit 1947. De wasserij is ontworpen door de majoor-ingenieur der genie Van Wely. Bij het gebouw is later een schoorsteen gebouwd ter vervanging van de oudere schoorsteen. Deze is ruim 40 meter hoog en aan de bovenkant afgedekt met een gietijzeren kop. Samen met de wasserij vormt de schoorsteen een fraai geheel dat het karakter van de vroegere activiteiten duidelijk markeert en mede bepalend is voor het silhouet van de stad Woerden.

3.1.3 Beschermd stads- en dorpsgezichten

De binnenstad van Woerden is niet aangewezen als beschermd stads- en dorpsgezicht in de zin van de Monumentenwet 1988. Het plangebied maakt dus geen deel uit van een beschermd stads- en dorpsgezicht.

---

¹ Inventariserend veldonderzoek door middel van grondboringen Defensie-eiland, Woerden, SOB Researc, projectnummer 1211-0601, d.d. januari 2007.

² Bouwhistorische verkenning en waardebeoordeling Defensie-eiland Woerden, bouwhistoricus Leo van der Meule, d.d. april - juni 2001.

³ De monumentenlijst omvat de volgende percelen: gemeente Woerden, sectie C, nrs. 2995, 2559, 3183, 2996, 3189, 2916 en 2917.

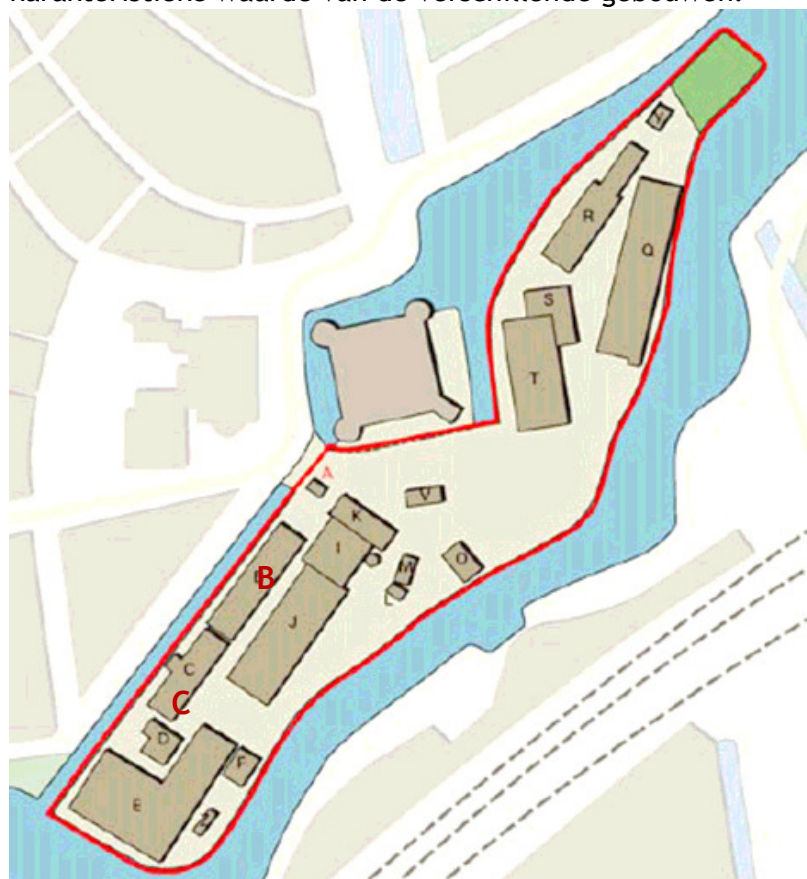
3.1.4 Belvederegebied

Het plangebied is gelegen in het Belvederegebied Nieuwkoop-Harmelen, dat wordt aangemerkt als veenontginningslandschap van Europese betekenis⁴. De redengevende omschrijving van dit belvederegebied bevat geen overwegingen die rechtstreeks betrekking hebben op het plangebied. Het belvedere-uitgangspunt Behoud door Ontwikkeling is uiteraard wel van toepassing op het plangebied.

3.2 Overige cultuurhistorische waarden

3.2.1 Overige karakteristieke bebouwing

In de rapportage van het bouwhistorisch onderzoek⁵ worden diverse gebouwen in het plangebied aangegeven als karakteristiek. Verwezen wordt naar hoofdstuk 4, waarin uitgebreider wordt ingegaan op de karakteristieke waarde van de verschillende gebouwen.

Afbeelding 1- Aanduiding bebouwing, incl. letters (bron: Bureau Viridis) De gebouwen B en C, cultuurhistorisch waardevolle bebouwing, zijn apart aangeduid.

⁴ Ministeries van LNV en VROM, 1999, pag. 69-71.

⁵ Bouwhistorische verkenning en waardebeoordeling Defensie-eiland Woerden, bouwhistoricus Leo van der Meule, d.d. april - juni 2001.

Gebouwen B en C (zie figuur 1) worden gezien als cultuurhistorisch waardevolle elementen. De gebouwen hebben geen officiële status ingevolge de Monumentenwet 1988.

3.2.2 Ensemblewaarden

Het defensie-eiland wordt gerekend tot de top 20 van belangrijkste industriële monumenten in de provincie Utrecht⁶. Hoewel de meeste afzonderlijke gebouwen beperkte karakteristieke waarde hebben, is het geheel als complex niet oninteressant. Van de andere kant grenst het gebied aan het kasteel van Woerden. Een dergelijk gebouw komt het best tot zijn recht als het vrij staat, zonder anderssoortige bebouwing in de buurt. Het industrieel complex ondersteunt de aanwezige monumentale waarde van het kasteel niet. Daardoor heeft het aspect ensemblewaarde twee tegengestelde facetten: enerzijds is er sprake van een niet oninteressant industrieel-archeologisch complex, anderzijds past dit complex door zijn locatie pal achter een waardevol middeleeuws kasteel en omringd door een monumentaal vestingcomplex, niet in zijn omgeving.

---

⁶ BRO: toelichting bij bestemmingsplan Defensie-eiland Woerden.

4. WAARDESTELLING REFERENTIESITUATIE

4.1 Eerdere waardestellingen

4.1.1. Bouwhistorisch onderzoek

Bij het bouwhistorisch onderzoek⁷ is tevens een waardebeoordeling opgesteld. In zijn algemeenheid is de beoordeling:

“Het overgrote deel van de gebouwen op het defensie-eiland kan zonder enig bezwaar worden gesloopt. Op de meeste in de inleiding genoemde criteria behalen zij toch een te lage notering om behouden te moeten blijven. Tevens vindt zelden versterking van het ene criterium ten opzichte van het andere plaats, zodat hier niet, zoals soms elders wel het geval is, het geheel meer is dan de som der delen.

Uitzonderingen evenwel bevestigen de regel en allereerst komt de oude wasserij en zeker ook de schoorsteen in aanmerking voor behoud en enige vorm van hergebruik.

Op enige afstand wordt dit ensemble gevolgd door (een segment van) gebouw Q of R, waarbij nog wel even moet worden vastgesteld of de destijds aangebrachte dakconstructie zeldzaam is en of er wel een fusée céramique-dak op zit, met andere woorden: is er destijds volgens plan en bestek gewekt? Zo iets kan alleen via licht destructief bouwhistorisch onderzoek worden vastgesteld.

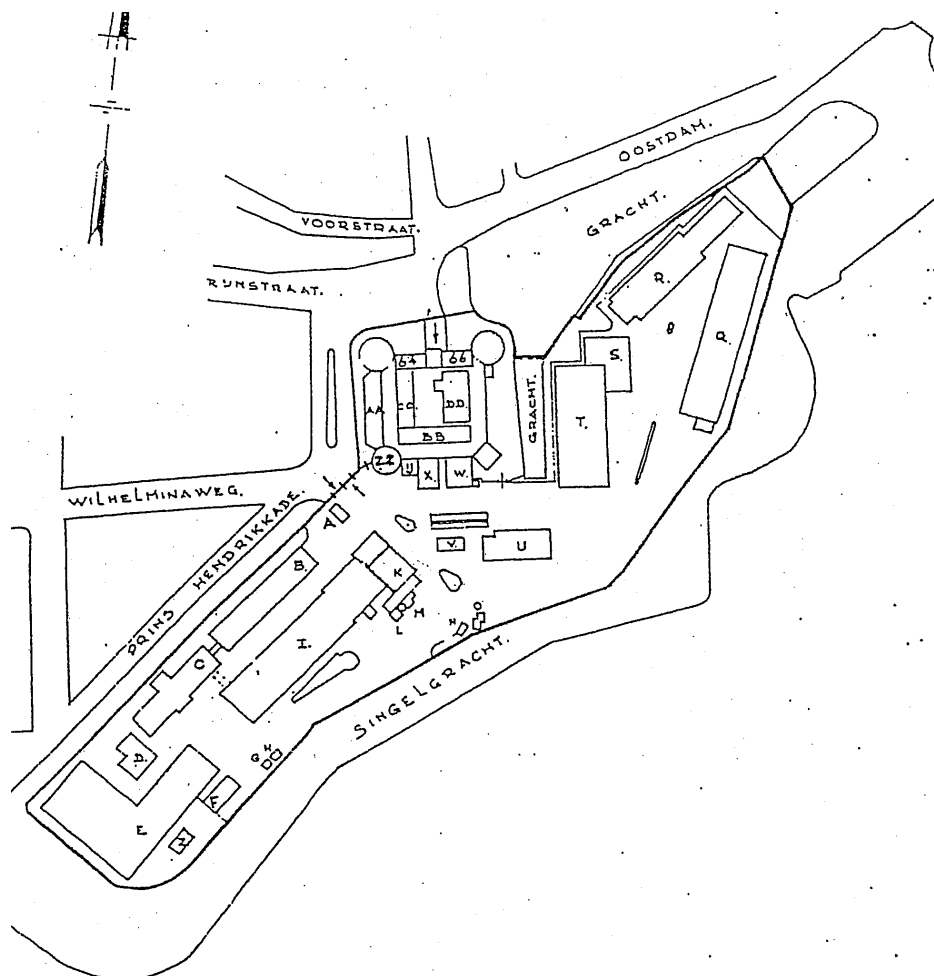
Gebouw T verdient als enige overweging tot behoud op grond van ouderdom, redelijke gaafheid en detaillering/niveau van vakmanschap. Indien sloop onvermijdelijk is, dan in ieder geval een zorgvuldige veel meer gedetailleerde fotodocumentatie door een professioneel fotograaf, eventueel aangestuurd door een bouwhistoricus.

Als hekkensluiter met betrekking tot behoud komt dan de chemische wasserij. Indien sloop onvermijdelijk is dan: zie advies gebouw T hierboven.”

De bouwhistorische waardering van de diverse afzonderlijke gebouwen volgens dit bouwhistorisch onderzoek is weergegeven in tabel 1, waarin de letters verwijzen naar de plattegrond (afbeelding 2).

---

⁷ Van der Meule, 2001.

Afbeelding 2 plattegrond van het Defensie-eiland met aanduiding van de gebouwen (bron: Van der Meule, 2001).

Tabel 1 - bouwhistorische waardering afzonderlijke gebouwen, naar Van der Meule			
Gebouw	functie	waardering	Opmerkingen
A	wachthuis	Nihil	
B		Gering	
C		Matig	
D		Gering	
E		Matig	
F	garage	Nihil	
G		Nihil	
H		Nihil	
I		Gering	
K	Ketelhuis	Nihil	
L	Kolengebouw	Gering	
M	Schoorsteen	Ruim voldoende	
Q		-	
R		Vermoedelijk hoog	
S	Matrassenfabriek	Ruim voldoende	
T	Matrassenfabriek	Ruim voldoende	
U	Oude wasserij	voldoende	Inmiddels afgebroken
v	nutsgebouw	-	

4.1.2. Provinciale waardenkaart

De in hetzelfde jaar als de hiervoor beschreven bouwhistorische verkenning opgestelde cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Utrecht⁸ kent aan de afzonderlijke gebouwen in het gebied heel andere waarden toe.

Afbeelding 3 - de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Utrecht - het roze vlak geeft "waardevolle historische gebieden" weer; de donkerrode stippen geven waardevolle historische gebouwen weer; de in tabel 2 genoemde gebouwen zijn met een rood cijfer aangeduid.

Tabel 2 - bouwhistorische waardering afzonderlijke gebouwen, naar Provincie Utrecht, 2001				
Gebouw	functie	bouwstijl	waardering	bouwjaar
1	Bedrijfsgebouw	Geen specifieke stijl	hoog	1920
2	Losse objecten	Geen specifieke stijl	hoog	1923
3	Bedrijfsgebouw	Geen specifieke stijl	hoog	1910
4	Verdedigingsobject	Geen specifieke stijl	hoog	1873
5	Bedrijfsgebouw	Neorenaissance	hoog	1880
6	bedrijfsgebouw	expressionisme	hoog	1916

Gebouw 3 is inmiddels afgebroken. Nummer 4 heeft betrekking op het ensemble. Het bouwjaar heeft waarschijnlijk geen betrekking op een specifiek gebouw, maar op de stichtingsdatum van het complex.

4.2 Actuele waardestelling

Voor het bepalen van de actuele waardestelling is uitgegaan van beide hiervoor genoemde onderzoeken en de statuswaarden die in het gebied aanwezig zijn. Het gaat dan om de volgende waarden:

⁸ Provincie Utrecht, 2001.

Tabel 3 - actuele waarden				
object	functie	status	waardering	opmerking
-	contouren	rijksmonument	Hoog	
M/5	Schoorsteen c.a. (gebouw M, nr 5)	Gemeentelijk monument	hoog	*)
B-C/6	Gebouw B/C, nr . 6	-	Redelijk hoog	
U/5	Oude wasserij (gebouw U, nr . 5)	Afgebroken	Geen	

*) : de letter na "gebouw" in de kolom functie, verwijst naar afbeelding 2, de nummering in dezelfde kolom naar afbeelding 3

Onduidelijkheid bestaat er eigenlijk alleen over de waardering van gebouw T/1. Het bouwhistorisch onderzoek zegt hierover:

“Gebouw S en T

Laatstgenoemde is het oudste en was oorspronkelijk de matrassenfabriek. De detaillering van bijvoorbeeld de ramen, maar ook van de ondersteuning van de dakgoten wijst daar op. Ook een duidelijk ingedeelde, kopse gevel, via geleiding door lisenen. Gebouw S is een veel latere aanbouw uit de zestiger jaren van de vorige eeuw, terwijl gebouw T zo oud is dat er geen vergunningdossier van is. Waardebepaling: ruim voldoende, gebouw T indien mogelijk behouden, anders minstens een zorgvuldige fotodocumentatie van in- en exterieur.”

Afbeelding 4 - Gebouw T, de oorspronkelijke matrassenfabriek.

Geconcludeerd kan worden dat in gebouw T zekere cultuurhistorische/karakteristieke waarden aanwezig zijn.

De ensemblewaarde van het geheel is, zoals reeds in paragraaf 3.2.2 is geconstateerd, discutabel. Enerzijds is er sprake van een niet oninteressant industrieel-archeologisch complex, anderzijds is er sprake

van tegenstrijdigheid met zijn omgeving, met name het aangrenzende middeleeuwse kasteel en het monumentale vestingcomplex.

5. EFFECTBEPALING

5.1 Wijze van opname in het bestemmingsplan

De wasserij⁹ en de naastgelegen oude schoorsteen (gebouw I) blijven gehandhaafd.

Voornemens zijn er om in de bestaande bebouwing van de wasserij een cultureel casco op te richten. Aan de achterzijde van de wasserij komt een terras, nabij de schoorsteen. De historische waarde van het gebouw en de schoorsteen blijven zo gehandhaafd. De renovatie vindt alleen intern plaats.

Gebouwen B en C/6 (zie figuur 2 en 3) worden in het bestemmingsplan aangemerkt als cultuurhistorisch waardevolle elementen. De gebouwen hebben geen officiële status ingevolge de Monumentenwet 1988. In gebouw C wordt de mogelijkheid geboden om maximaal 8 woningen te realiseren binnen de bestaande bebouwingscontouren. Voor gebouw B is een maximum van 11 woningen toegestaan. Om de karakteristieke panden van sloop te beschermen is op de verbeelding de aanduiding ‘karakteristiek’ opgenomen. In de regels is aan deze aanduiding een sloopverbod gekoppeld.

5.2 effectbepaling

Het nieuwe inrichtingsplan voor het gebied en het daaraan gekoppelde bestemmingsplan heeft zekere effecten op de hiervoor beschreven waarden. Deels zijn die effecten positief, zeker waar het gaat om het behoud van aanwezige cultuurhistorische waarden. Deels zijn die effecten ook negatief (waar het gaat om het verdwijnen van cultuurhistorische waarden). In paragraaf 5.3 wordt verkend of er mitigerende maatregelen mogelijk zijn om eventuele negatieve effecten te verkleinen.

Tabel 4 - effectbepaling maatregelen in bestemmingsplan op actuele cultuurhistorische waarden				
status	functie	maatregel	Effect	Beoordeling**)
rijksmonument	Contouren vesting	Bestemmingsgrenzen volgen de perceelsgrenzen en dus de contouren	Geen aantasting - behoud bestaande waarden	+
Gemeentelijk monument	Schoorsteen c.a. (gebouw M, nr 5)*	Aanduiding bebouwing als “monument”, met daaraan gekoppeld een sloopvergunning - voorkomen verval door herbestemming	Zekerstelling behoud	+
-	Gebouw B/C, nr . 6	Aanduiding bebouwing als “karakteristiek” met daaraan gekoppeld sloopvergunning - voorkomen verval door	Zekerstelling behoud	+

⁹ Het betreft de “nieuwe” wasserij; de “oude” wasserij is inmiddels afgebroken.

		herbestemming		
-	Matrassenfabriek - gebouw T/nr 1	amoveren	Verloren gaan matig gewaardeerde cultuurhistorische waarden	-
-	Geheel (ensemblewaarden)	Deels behouden (zie hiervoor), deels vervangen door nieuwe stedenbouwkundige invulling en daardoor ontstaan nieuwe ensemblewaarden	Geringe afname cultuurhistorische waarden, ontstaan nieuwe ensemblewaarde.	0
<p>*) : de letter na "gebouw" in de kolom functie, verwijst naar afbeelding 2, de nummering in dezelfde kolom naar afbeelding 3; **): beoordeling: + = positief m.b.t. cultuurhistorische waarden; 0 = neutraal m.b.t. cultuurhistorische waarden; - = negatief m.b.t. cultuurhistorische waarden</p>				

De maatregelen uit het bestemmingsplan die (mogelijk) negatieve effecten kunnen hebben voor de aanwezige cultuurhistorische waarden zijn:

- a. amoveren oude matrassenfabriek (gebouw T op afbeelding 2; nr. 1 op afbeelding 3; foto afbeelding 4); dit is een oud fabrieksgebouw dat wordt aangemerkt als een gebouw met zekere cultuurhistorische waarde (zonder dat dit tot aanwijzing als beschermd monument heeft geleid). De aard, plaats en omvang van het gebouw bleken zodanig, dat er geen herbestemming voor kon worden gevonden. Het laten staan van een onbestemd leeg gebouw te midden van een nieuwe woonbuurt is geen optie. Daarom is besloten dit gebouw te amoveren.
- b. De ensemblewaarden van het gebied gaan deels verloren, doordat de meeste gebouwen worden geamoveerd. In tabel 4 is al aangegeven dat er nieuwe ensemblewaarden kunnen ontstaan doordat het gebied als één geheel, met opnemings van de te handhaven oude gebouwen zijn eigen karakteristiek gaat krijgen en daardoor ook weer zijn eigen waarde. Voorwaarde daarvoor is, dat het plan in één gebaar wordt gepland en kwalitatief hoogwaardig wordt uitgevoerd. Het bestemmingsplan bevat de randvoorwaarden om dit te verwezenlijken.

5.3 mitigerende maatregelen

In het bouwhistorisch onderzoek wordt ten aanzien van de afbraak van gebouw T al opgemerkt, dat dit gepaard moet gaan met een vakkundige (foto)documentatie van de af te breken gebouwen. Daardoor is toekomstig onderzoek (tot op zekere hoogte) altijd mogelijk.

Voorgesteld wordt dit niet te beperken tot gebouw T, maar zeker ook uit te breiden tot de gebouwen Q en R (die ook worden genoemd in het bouwhistorisch onderzoek) en alle andere gebouwen die afgebroken worden.

5.4 Conclusie

Het bestemmingsplan bevat maatregelen om de statuswaarden in het gebied (het rijksmonument dat het gebied omsluit, het gemeentelijk monument) en twee van de meest karakteristieke gebouwen in het

plangebied te bewaren. Eén karakteristiek gebouw kan niet behouden blijven. Voorgesteld wordt om als mitigerende maatregel de aanwezige waarden gedegen te documenteren voorafgaand aan de afbraak.

BRO

CULTUURHISTORISCH ONDERZOEK EN ADVIES

LOCATIE DEFENSIE-EILAND WOERDEN

LITERATUURLIJST/BRONNENLIJST

BRO/Gemeente Woerden: BP Defensie-eiland, 2011.

SOB Researc, J. Ras: Inventariserend veldonderzoek door middel van grondboringen Defensie-eiland, Woerden, , projectnummer 1211-0601, Heinenoord, 2007.

Meule, Leo van der: En inlegert dapp're Capiteynen - Bouwhistorische verkenning en waardebeoordeling Defensie-eiland Woerden, Leidschendam, 2001.

Ministeries van LNV en VROM: Nota Belvedere, bijlagen, Den Haag, 1999.

Provincie Utrecht: Cultuurhistorische Elementen in de provincie Utrecht, Utrecht 2001.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed: Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek - lezen en analyseren van cultuurhistorisch erfgoed, Den Haag, 2009.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed & Projectbureau Belvedere: Handreiking Cultuurhistorie in m.e.r. en MKBA, Amersfoort, 2009.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed: Monumentenlijst, nr 39310, inschrijving register 29 02 1972, actualiteit: 02 12 2011.